

प्रश्न १ अ : संपूर्ण ओव्या लिहा

1. सत्याची वाट विवेकाच्या जोरावर पक्की करून ठेवावी

अपकीर्ती ते सांडावी | सद्कीर्ती वाढवावी | विवेके दृढ धरावी | वाट सत्याची || (दा. १२-२-४१)

2. धुमपान आणि मादक पदार्थ सेवन करू नये

धुमपान घेऊ नये | उन्मत्त द्रव्या सेऊ नये | बहुचकांसी करू नये | मैत्री कदा || (दा. १२-२-२५)

3. परस्त्रीकडे पापी दृष्टीने पाहू नये

बहुत चिंता करू नये | निगुसापणे राहू नये | परस्त्रीते पाहो नये | पापबुद्धी || (दा. १२-२-१६)

4. विद्या प्राप्त करणे आणि तिची उजळणी करणे हे केव्हाही सोडू नये

वक्त्यास खोडू नये | ऐक्यतेसी फोडू नये | विद्या अभ्यास सोडू नये | काही केल्या || (दा. १२-२-२८)

5. सतत कष्ट करण्याची पाळी आली तरी त्याचा त्रास मानू नये

सुख आंग देऊ नये | प्रेत्न पुरुषे सांडू नये | कष्ट करिता त्रासो नये | निरंतर || (दा. १२-२-१४)

प्रश्न १ ब : उत्तम लक्षणे सांगण्याचा हेतू :

देहाला विसरून जाऊन आत्मा-परमार्थ यांच्याकडे प्रवास हा मानवी जीवनाचे ध्येय असावे. ते साध्य करण्यासाठी देहाला टप्प्या टप्प्याने मुक्त करावे लागते. त्याच्यातील आसक्ती-दुर्गुण नाहीसे करावे लागतात आणि संयमित व चांगले गुण अंगीकारावे लागतात. असे चांगले गुण समर्थानी या समासात सांगितले आहे. म्हणूनच त्यास 'उत्तम लक्षण' म्हणले आहे.

प्रश्न २: एखाद्या सभेत गेल्यावर वक्ता किंवा श्रोता या नात्याने पाळण्याचे नियम:

श्रोता या नात्याने एखाद्या सभेत गेल्यावर विचित्र प्रश्न विचारू नयेत. वायफळ चर्चा करू नये. वक्ता या नात्याने सभेत लाजू नये. मुद्देसूद विषयाला धरून बेलावे.

प्रश्न ३ : चरणांचा अर्थ सांगा :

1. प्रीतीविण रुसो नये | चोरास वोळखी पुसो नये

एखाद्यावर रागावण्याचा रुसण्याचा अधिकार आपल्याला तेंव्हाच प्राप्त होतो जेंव्हा त्याच्याविषयी आपणास आपुलकी-प्रेम असते. नाहीतर त्या रागावण्याचा परिणाम होत नाही. वेगळा अर्थ काढला जाऊन भांडणे होऊ शकतात.

आपण कोणाशी बोलतो आहोत त्याचे ध्यान ठेवावे. माणूस लबाड वाटला तर त्याच्याशी सावधपणे वागावे. जास्त माहिती सांगू नये व विचारू पण नये. फसले जाण्याची शक्यता असते.

2. बोलीला बोल विसरो नये | प्रसंगी सामर्थ्य चुको नये

दिलेला शब्द पाळावा. जे बोलले आहे त्या प्रमाणे वागावे. नाहीतर दुसऱ्यांचा आपल्याविषयी विश्वास उडतो.

वेळप्रसंगी सामर्थ्याचा बाळाचा वापर जरूर करावा. चांगल्या हेतू साठी दुर्गुणांचा नाश करण्यासाठी कठोर व्हावे लागते.

3. वैरियांस दंडू नये | शरण आलिया

एखादा शत्रू मनापासून शरण आला असेल, त्याला त्याची चूक पटली असेल आणि पुन्हा तो अशी गोष्ट करणार नाही अशी खात्री असेल तर त्याला क्षमा करावी. शासन करू नये.

प्रश्न ४ : उपदेश लिहा :

1. आपला आहार व निद्रा : पदार्थ आवडीचे असले तरी खूप खाऊ नये, शरीरास अपय होण्याची शक्यता असते. जास्त झोप पण घेऊ नये. आळस वाढतो. दोन्ही गोष्टींवर नियंत्रण असावे.
2. आपली वस्त्रे : आपले कपडे स्वच्छ आणि नीटनेटके असावेत. परमार्थाच्या मार्गावर असले तर घाणेरडे दुर्लक्षित राह्यालाच पाहिजे असे नाही.
3. आपले बोलणे : वायफळ बडबड करू नये. शिवी देऊ नये. संपूर्ण समूहाचे मत चुकीचे आहे असे सांगू नये.
4. आपले द्रव्यार्जन : हल्ली थोडे पैसे मिळाले तरी माज आलेला पाहतो. लोक अर्ध्या हळकुंडाने पिवळे होताना दिसतात. मर्यादाशील वर्तन असावे.

प्रश्न ५ : ' या सामासामधील उपदेश ऐहिक व परमार्थिक आहे ' हे स्पष्ट करा

उत्तम लक्षण या समासातील उपदेश हा एखाद्याला वानारापासून माणसाकडे व नंतर देवत्वाकडे नेणारा उपदेश आहे. कसे राहावे, वागावे, बोलावे हे त्यात सांगितले आहे. मर्यादाशील संयमित राहण्याने हळू हळू ऐहिक सुखाच्या मागे न लागता परमार्थाकडे वाटचाल करणे सुकर होते.